ANUL I — Nr. 1 3 Lei 20 IUNIE 1923

GLASUL MINORITĂȚILOR

Organ minoritar maghiar

Director răspunzător:
Dr. ELEMÉR JAKABFFY

Redactor răspunzător:
Dr. ŞTEFAN SULYOK

Drumul nostru.

De **dr. Ştefan Sulyok.**

Când în luna Decembrie anului 1918 a păşit pe pământul Europei *Wilson*, dela care s'a aşteptat atât de învingători, cât şi învinşi inaugurarea timpului nou fericit, episcopul Oxfordului *Gore*, a salutat sosirea lui, care aduce pacea, prin o scrisoare:

„Nu mă îndoiesc — zice scrisoarea — că în mentalitatea claselor civilizate ale Europei, astăzi este încă mult din aceea, ce se opune realizării planurilor D-voastre. Dar tot atât de puţin mă îndoiesc şi de aceea, că inima şi voinţa însuşi a poporului va fi pretutindeni lângă D-voastre.“

Onorabilul episcop, drept vorbind, nici n'a greşit în constatarea sa. Mentalitatea Europei, reprezentată astădată de clasele civilizate ale popoarelor învingătoare, de fapt atât de mult s'a opus teoriei lui Wilson, încât a împiedecat cu totul realizarea aceleia. Văzând acest rezultat, puţină importanţă practică poate să aibă întrebarea, dacă aceasta s'a făcut conform voinţei însăşi a popoarelor învingătoare sau contra acesteia. Mult mai importantă — pentrucă e esenţială — este partea acea a chestiei, că oare pentruce a trebuit să sufere planurile mari naufragiu chiar prin rezistenţa acelora, acăror chemare este servirea cauzei progresului şi evoluţiei.

Chestiunea aceasta interesează şi atinge mai de aproape pe membrii naţiunilor minoritare, cari aşteaptă dela victoria gândirei solidare europene rezolvirea situaţiei şi satisfacerea intereselor lor. Nu numai în general pentru acea, că realizarea ordinei noui — a cărei cel mai puternic stâlp este chiar rezolvirea fără rezerve a chestiei minorităţilor — 'şi-ar revărsa primele efecte salutare, binefăcătoare chiar asupra naţiunilor minoritare, ci în primul rând din punctul de vedere ale problemelor practice. Anume, mentalitatea europeană generală, din cauza căreia au căzut ideile lui Wilson, se prezintă înaintea cugetătorului minoritar în formă concretă şi prea-practică: în antipatie, ură, cu care se privesc pretutindeni din partea factorilor îndrumători ai naţiunilor majoritare, stăpâne peste state, drepturile minorităţilor, cari ar fi postulatele cele mai urgente ale ordinei noui.

Inlăturarea acestei antipatii este o chestiune practică primordială pentru membrii minorităţilor, cari prin toate lucrările lor în aceasta direcţie ar servi şi interese generale europene.

Căderea teoriei lui Wilson la Versailles; înveninarea chestiei minoritare în statele, cărora prin tratatele de pace le-au revenit minorităţi, se explică pe deplin prin epoca mai nouă a desvoltării istorice a Europei. Dar tot acolo găsim şi exemple decisive referitor la acea, cum ideea opreşte şi fără milă îndrumă spre direcţii noui, urmarea mehanică a desvoltării.

O asemenea idee a reprezentat Wilson şi numai el s'a dovedit de slab, dar nu şi ideea, care a fost recunoscută de el şi a cărei realizare este aşteptată şi pretinsă ca un ser mântuitor de corpul uriaş şi puternic, dar atins de morburi grozave al Europei, deşi raţiunea înconştientă, din prejudicii aderentă metoadelor învechite, deocamdată cu încăpăţinare deneagă primirea medicinei.

Ideologia lui Wilson, afară de spiritele intelectuale cele mai de seamă şi mai nobile ale apusului, sunt adoptate de partea cea mai marea cugetătorilor minoritari. Că sunt siliţi la aceasta prin situaţia lor, nu contestă esenţa chestiunei. Dimpotrivă, şi în aceasta se dovedeşte înţelepciunea mare a ordinei din lumea aceasta prin faptul, că constrânge la luptă masse mari pentru un viitor mai frumos al omenimei. Prin credinţa şi sacrificiul sclavilor a ajuns creştinizmul în cadrul puternic al progresului omenesc.

Deci pentru noi, politicianii, scriitorii şi artiştii naţiunilor minoritare, este o datorie vrednică de toată însufleţire, a îndruma naţiunea majoritară a statului nostru în direcţiunea acestor ţeluri. Vedem în aceasta chemare, un destin istoric şi cumpănim mijloacele, cari ne stau la dispoziţie.

Avem să ne dăm seamă de aceiaşi doui factori, despre cari vrednicul episcop al Oxfordului atât de bine a observat că stau faţă'n faţă.

Cu toată puterea noastră intelectuală ne-am putea ataşa la mişcările sguduitoare de lume, cari cu tot preţul şi peste toate obstacolele şi distrugerile doresc să aducă poporul la aceea, să-şi cârmească însuşi soartea numai decât. Aceasta deşi pare periculoasă, totuşi pare, că ar duce la rezultat.

Sau am putea încerca să stăm la discuţie cu mentalitatea claselor îndrumătoare ale ţării noastre, care ostilă, sau poate mai mult fără înţelegere şi considerare stă în faţa drepturilor minoritare. Aceasta aşa ni se pare astăzi, nu prezintă nici o speranţă.

Noi ne alegem totuşi aceasta din urmă. Credem, că ceace nu ar putea realiza ideea, nu-o va putea realiza nici simpla împingere a puterei. Şi noi credem fără şovăire în puterea productivă a idealului.

In ordine nesfârşită se prezintă şi în viaţa noastră publică, dovezile pentru dreptatea noastră. Trebue să le spunem numai, ca oamenii cinstiţi şi drepţi să le înţeleagă şi să cumpănească greutatea lor. Glas nou şi puncte de vedere noui se vor desprinde din scrisul nostru, cari mereu vor arăta cealaltă parte a monetei, care fiind în continuu în umbră, nu e totdeauna şi necondiţionat de mai mică importanţă. Credem, că prin aceasta vom servi nu numai interesele noastre, dar şi cele ale poporului român şi ale solidarităţii europene.

Pentru aceasta pe lângă mari jertfe materiale şi sforţări editâm „Glasul Minorităţilor“, acărui redactori şi editori maghiari cu plăcere văd pe oricine, care ar lua cuvânt la aceasta chestiune. Aceste şase pagine modeste constitue astăzi singurul loc, de unde putem vorbi direct la opiniunea publică română. Că tot-aceasta chemare nu ni-o putem împlini şi dela tribuna legislaţiei nu e din vina noastră.

Am învăţat româneşte spre a putea face aceasta, prin aceasta am făcut pasul mai mare şi mai greu — pasul mai mic şi mai uşor: acordarea unei atenţiuni celor scrise de noi şi recunoaşterea intenţiunilor noastre curate, priveşte opinia publică română.

Sperăm, că nici aceasta nu va lipsi.

Iată drumul, pe care am pornit spre a servi împreună cu interesele naţiunei noastre minoritare şi ale naţiunei române, şi interesul progresului general european.

Dacă în redactările noastre vor obveni oareşicarl greşeli gramaticale sau de topică, rugăm onoraţii noştri cetitori, să fie cu considerare la aceea, că fiind crescuţi şi aderenţi ai culturii maghiare, în decurs de 4 ani, ne-a fost imposibilă însuşirea mai perfectă a limbei române şi astfel sperăm, că eventualele greşeli vor fi scuzabile, drept răsplată stăruinţelor noastre.

Lipsa stabilităţii

De **Dr. Elemér Gyárfás.**

Omul, oricare să fie chemarea, ocupaţiunea şi existenţa lui, fiindcă este cugetător, plăsmuitor de planuri şi alcătuitor de sisteme, obişnueşte a-şi incadra cu oarecare precugetare şi după un plan bine chibzuit soartea, funcţia şi activitatea sa în mehanizmul mare al societăţii omeneşti. Işi socoteşte forţele fireşti, cari pot ajuta la progresarea muncei sale, precum şi acelea, cari pun piedeci; dar ia în seamă şi forţele şi aranjamentele sociale, survenite ad hoc, tot aşa şi instituţiile favorabile şi defavorabile pentru el. Luând toate aceste în considerare îşi face un program şi stăruieşte a-şi acomoda personalitatea şi munca sa situaţiilor actuale. La acest calcul natural, nu se lucrează cu precizitatea matematică, ci numai cu calculul probabilităţiior. Cu cât îi mai mare verosimilitatea exactităţii acestor calculări şi cu cât mai puţin este expusă activitatea omului la voia întâmplărilor tulburătoare neprevăzute, cu atât mai liniştită şi astfel cu atât mai rodnică va fi munca lui. Pe de altă parte, dacă stabilitatea forţelor naturale este mică, (cum d. e. pe teritoriile vulcanice şi pe cele expuse la inundări) sau se clătineşte structura socială, luată ca bază şi dacă nu se poate prevede direcţiunea de activitate a forţelor sociale, cari se încleştesc în viaţa omului, atunci omul nu se poate pune la lucru cu toată voinţa sa, nu poate munci neconturbat şi astfel este incapabil a pune în funcţiune complet energiile de producere, cari zac în el.

Scopul şi datoria cea mai importantă a puterei executive de stat este de a introduce în instituţiile sociale aceasta stabilitate, ca condiţiune principală pentru producţiune şi care să dirijeze forţele sociale, — anulând cele, cari au efecte în diferite direcţii — spre un scop fixat şi bine chibzuit.

Greşeala cea mai mare a României de azi este, că ori unde căutăm în viaţa socială, în cultură şi economie generală, nicăiri nu vom găsi aceasta stabilitate atât de necesară: nici în

fixarea scopurilor, nici în idei, nici în instituţii şi nici în ordonanţe. Şi aceasta e un mare desavantaj, dar chiar o insultă nu numai pentru noi minorităţile, dar pentru toţi cetăţenii ţării. Oricât de greşite să fie dispoziţiile guvernanţilor şi din idei oricât de greşite ar porni, efectele lor dăunătoare se vor contrabalansa prin elasticitatea vieţii, care se va acomoda, va căuta mijloace pentru micşorarea rezultatelor şi va găsi eventual şi antidotul defectelor. Dar perturbarea continuă, fără sistem şi brutală, nu se va putea suporta mult timp şi durabil nici de producţiunea economică, nici de nervii cetăţenilor.

In statele, cari stau pe treapta înaltă a consolidării, d. e. în Anglia, dar chiar şi în vechea Ungarie, înainte de a se lua o dispoziţiune nouă, care a atins în general viaţa cetăţenilor şi a cauzat o schimbare în viaţa politică, economică sau socială, mai întâiu guvernul publica proiectul de reformă, apoi dădea ocaziune tuturor interesaţilor şi presei să se ocupe luni de zile de dispoziţiunile proiectului şi să clarifice avantajiile şi desavantajiile acceptabile ale aceluia. Foarte adeseori deja aceasta pregătire socială avea efect decisiv pentru soartea proiectului. După aceasta urma desbaterea prin experţi în comisia respectivă parlamentară şi pe urmă discuţia specială în corpurile legiuitoare. Până ce proiectul devenea lege sancţionată, şi sosea termenul de aplicare — care se fixa de obiceiu pe mai târziu cu câteva luni — opiniunea publică îşi insuşea deja legea nouă şi chiar şi cei, cari nu au judecat-o de avantajoasă, se puteau pregăti şi puteau lua la timp în considerare şi socoteală urmările dispoziţiunilor, cari sau putut aştepta.

In România astăzi măsurile din partea statului, cari ating foarte adânc viaţa cetăţenilor şi activitatea lor economică, sau apar — ca fulgerul când trăsneşte din cerul senin — deodată în forma de Decret Lege în Monitorul Oficial — sau ajung pe neaşteptate şi fără nici o pregătire, de multeor chiar — cum a fost la legea referitoare la târgul cu efecte — ca o lovitură de stat, înaintea parlamentului, care le votează după o desbatere scurtă în câteva ore, sau cel mult în 1—2 zile, de multeor cu valoare retroactivă şi opiniunea publică abia atunci începe a lua cunoştinţă de legile, ordonanţele şi sancţiunile lor, când autorităţile deja au început executarea şi pedepsesc deja pe baza acestora.

Astfel fiind situaţia chiar cu legile, în ce priveşte ordinele ministeriale, ale secretariatelor generale, comandamentelor militare, prefecturilor şi poliţiilor în mod mult mai intenziv se simte viciul reglementăriilcr, — şi aceasta saşii o apostrofează foarte nimerit cu cuvântul „Herumregieren“ — şi astfel este imposibil cetăţenilor de orice categorie, ca să continue cu siguranţă şi liniştiţi lucrul lor, deoarece sunt expuşi mereu la ordinele neaşteptate, incalculabile şi rapsodice ale autorităţilor, cari mereu plutesc asupra lor, ca sabia lui Damocles.

Acest sistem a înlăturat din industrie şi comerţ calculul real şi serios şi a deschis teren larg speculei. Acest sistem e cauza, că de patru ani încoace nici moşierul, nici arendaşul, nici ţăranul nu mai ştie, dacă pământul, care-l lucrează acum, va fi şi în anul viitor al lui, dar mai mult: nici de acea nu este sigur, dacă va putea aduna el bucatele sămânate de el şi astfel natural nici nu îşi dă truda pentru majorarea puterei de producţie a pământului. Acest sistem a făcut comerţul de export egal cu un joc de cărţi hazard, deşi exportul pe lângă colosalele comori naturale ale României, ar putea fi coeficientul cel mai important al bogăţiei şi progresului. Acest sistem a făcut, că oamenii nu plătesc impozitele, nu au cutezanţa de a construi, pentru aceasta nu se zidesc fabrici în regiunile gazo-metanice, şi bine zis pentru aceasta nu au şcolile din Ardeal un program stabil, pentru aceasta nu se tipăresc cărţi de şcoală în număr suficient şi pentru aceasta este greu tinerimei a alege între profesiuni.

Măsurile şovăitoare, lipsite de sisteme neprecugetate, cari se dau ad hoc şi se execută spontan, sunt cuiburile corupţiei, brutalităţiilor, mituirii şi speculăţiilor murdare. Nimic nu împiedecă mai mult consolidarea statului nou, şi nimic nu face mai grea acomodarea cetăţenilor din teritoriile alipite noile cadre de stat, decât lipsa stabilităţii, care ar trebui în primul rând îndreptată şi răul care se poate chiar foarte uşor vindeca.

Diciosânmărtin, Martie 1923.

Congresul Partidului Maghiar la Târgu-Mureş

în chestia şcolilor maghiare.

Hotărîrile din Alba-Iulia au promis minorităţilor naţionale din România, că progresarea liberă a culturii lor nu va avea piedeci. Durere însă, faţă de aceste promisiuni, minorităţile se găsesc în faţa unor acte ale guvernelor, cari arată cel mai trist viitor.

Minorităţile în limba lor deloc nu se împărtăşesc de învăţământ universitar, între hotarele ţării. Învăţământul secundar se reduce la un teren tot mai restrâns, fiindcă şcolile confesionale secundare, în cari limba de instrucţie nu este cea oficială a Statului, prin scoaterea din edificiile lor şcolare, prin închiderea lor temporală sau definitivă, în urma diferitelor denunţuri, prin cassarea dreptului de publicitate şi îndeosebi prin sustragerea ajutoarelor au să sufere atacuri permanente din partea guvernului, a cărui datorie morală şi legală ar fi ajutorarea materială a acestor şcoli, ca şi a şcolilor confesionale primare.

Maghiarii fac tot posibilul, ca în şcolile lor să fie învăţământul corespunzător intereselor Statului. Nu se sfiesc nici de jertfe materiale mari, şi fac tot posibilul, ca tinerimea să aibă o instrucţiune morală şi ştiinţifică corespunzătoare. Dar pe lângă aceasta doresc a-şi cultiva limba naţională şi în şcolile lor.

Văzând în măsurile guvernului o piedecă a acestora şi fiindcă cererile şi plângerile trimise au rămas până în prezent fără efect, au hotărît, că vor convoca la Târgu-Mureş un congres extraordinar şi aici îşi vor exprima din nou dorinţele sale.

La aceasta adunare Partidul Maghiar a declarat, că protestează cu toată hotărîrea în contra asprelor măsuri de suprimare, folosite sistematic împotriva şcolilor, adecă a învăţământului în limba maghiară şi care dispoziţiuni n'au nici o bază legală. A declarat, că ţine neclintit la aceea, ca minorităţile de rassă, religiune şi limbă, — pe lângă observarea dispoziţiunilor legale şi recunoscând controlul Statului, — să poată înfiinţa şi susţine şcoli de orişice caracter şi categorie, sau în cadrul autonomiei religioase, sau pe cale societară ori socială, adecă în chipul determinat în articolul 9—11 al tratatului special al minorităţilor, încheiat la 9 Decembrie 1919.

A declarat mai departe Partidul Maghiar, că pentru asigurarea sanării gravaminelor şi a dreptului de învăţământ va adresa un memoriu motivat guvernului şi corpurilor legislative şi redactarea şi trimiterea acestuia la locurile competente a încredinţat-o biroului.

Acest memoriu motivat să exprime,

Protejarea minorităţilor prin Liga Naţiunilor.

De **Helmer Rosting**
raportorul chestiilor minoritare la Liga Naţiunilor.

Geneva, Ianuarie 1923.

Exposeu istoric şi juridic.

I. Introducere.

Cele mai multe tratate încheiate după răsboiul mondial au o clausă care se refere la protejarea minorităţilor. Protejarea aceasta s'a incredinţat Ligei Naţiunilor.

Prin minorităţi înţelegem grupări de persoane, cari aparţin unei rase, sau unei religiuni deosebite de acea a majorităţi unei ţări, sau vorbesc limbă deosebită şi cari se pot împărţi în două categorii esenţial deosebite una de alta. Ei pot adecă să fie:

a) cetăţenii unui stat străin;

b) cetăţeni statului din chestie.

Asemenea se prezintă şi dublul caracter al protecţiei a minorităţilor:

1. Poate fi acordată de legislaţia ţării şi în acest caz fireşte statul o garantează.

2. Poate rezulta şi din tratate, când iarăş o garantează puteri străine.

In tratatele moderne aceste 4 puncte se au în vedere. In adevăr aceste tratate stabilesc oareşcare drepturi

a) pe seama tuturor locuitorilor, fără considerare la naştere, naţionalitate, limbă, rassă sau religiune;

b) pe seama acelor cetăţeni ai ţării, cari aparţin unei minorităţi de rassă, religiune şi limbă.

Pe de altă parte statul interesat se poate angaja la recunoaşterea clauselor din tratate

1. prin legile fundamentale ale tării;

2. prin forma unor obligamente de interes internaţional pe cari le garantează Liga Naţiunilor.

II. Date istorice.

Protejarea minorităţilor până la războiul mondial.

Istoria protecţiei minorităţilor — privită din cele 4 puncte de vedere susarătate şi luată în acest sens foarte larg — coincide cu istoria celor mai însemnate epoci ale evoluţiunii universale.

a) Istoria drepturilor străinilor se reintinde până la drepturile primitive de ospitalitate, cari în vechime erau atât de importante. Străinul era considerat ca inamic (hostis); dar dacă s'a prezentat la un alt popor fără intenţii ostile, a fost luat ca suplicant, care e sub protecţia Zeilor, şi a fost luat ca oaspe. Violarea dreptului de ospitalitate era considerată ca crimă.

In dreptul privat de ospitalitate găsim originea dreptului ospilităţii publice şi a întregului sistem consular, care a fost cunoscut în vechime (proxenii în Grecia). In istoria instituţiei consulare constitue un capitol foarte interesant „capitulaţiunile“, prin acestea se înţelege statutul, care rezervă creştinilor din Levant dreptul de a recurge la justiţia statelor lor, — judecătoriile conzulare. Instituţia capitulaţiunilor se poate deriva din timpuri foarte vechi. Il cunoşteau deja unele oraşe din Italia (Genova, Venezia, Amalfi etc.) când Francisc I. a obţinut în 1535 prima capitulaţiune de caracter general, adeca internaţional. Şi în secolii următori capitulaţiunile obţinute de Franţa reclamă mai multă atenţiune. Aici amintim privilegiile acordate de Sultani, în forma de *hatti* (decrete imperiale), cari recunoşteau autonomia religionară şi naţională a comunelor creştine (elene, armene, siriene etc.).

b) Istoria minorităţilor de rassă, religiune şi limbă, ca cetaţenii statului din chestie, este şi mai interesantă. Scurt: aceasta este istoria sforţărilor provocate omenimei de dorul după libertatea conştiinţei, istoria aceasta şi-a ajuns culmea în revoluţia franceză, prin declararea drepturilor omeneşti. Şi aceasta e istoria toleranţiei religioase. Sunt numeroase documentele acestei istorii şi aparţin celor mai importante din istoria omenirei. Menţionăm numai Edictul din Nantes (1589), Pacea din Augsburg (1555) şi pacea din Westfalia (1648).

E interesant mai vârtos acest tratat din urmă. Confirmă acordurile coprinse în toate tratatele precedente, cari priveau diferite concesiuni reformate (Passau 1552, Augsburg 1606, Viena 1606, Luiz 1645). Conform terminologiei tratatului din Westfalia, toate puterile semnatare se obligă să apare toate clausele din acest tratat chiar şi cu forţa, la nevoie. Este superfluu a explica importanţa acestei păci din punctul de vedere al dreptului internaţional.

Solidaritatea şi răsponzabilitatea comună, primirea garanţiilor comune, asemenea şi asigurarea dreptului de intervenţiune în afacerile statelor străine spre în interesul garantării minorităţilor religioase nu lasă nici un dubiu, că acest tratat a fost manifestaţia unei mari societăţi a naţiunilor. (Legenda, care se află in multe opere de istorie ungureşti — şi în a lui Szilágyi, — că Anglia şi Olanda — cu referire la tratatul din Westfalia — la 1859 au dresat o notă diplomatică la Viena pentru a protesta în contra aşa zisei „patente protestante“ a contelui Thun, adeca în contra legii, prin care sau luat unele privilegii protestanţilor din Ungaria şi Ardeal, nu corespunde adevărului istoric. Nici în „Haus-, Hof- und Staatsarchiv“ din Viena, nici în „Foreign Office“ in Londra nu se găseşte o asemenea notă.)

In decursul secolului XIX. a devenit uz, că dacă sa înfiinţat un stat nou sau statul vechiu a incorporat teritorii importante, pe lângă recunoaşterea formală a situaţiei reale din partea marilor puteri s'a exprimat şi dorinţa acestor puteri, accentuată din partea acestora în interesul observării unor principii de guvernare la guvernul astfel recunoscut, şi aceasta s'a

că ne-ar servi spre liniştirea noastră, dacă nu vom fi nevoiţi dela Liga Naţiunilor, prin lămurirea situaţiei noastre, a obţine aceea, ce — ca cetăţeni loiali ai ţării — prin guvern dorim a o obţinea.

După discursul de deschidere ţinut de preşedintele Stefan *Ugron*, din încredinţarea comitetului de conducere Dr. Elemer *Jakabffy* a motivat moţiunea prin discursul următor:

Fraţilor! Onoraţi cetăţeni!

Din încredinţarea preşedinţiei Partidului Maghiar rog cuvântul spre a motiva pe scurt moţiunea cetită mai înainte.

Cred de superfluu a înşira dispoziţiunile jicnitoare, de cari a suferit atât de mult cauza noastră şcolară maghiară în ultimele luni, fiindcă abia se află între noi cineva, care din apropiere nemijlocită, din cercul lui familiar n'ar simţi efectele profund-jicnitoare ale măsurilor guvernului.

Efectul măsurilor guvernului e şi în Săcuime îngrozitor, dar în regiunile, în cari trăesc în grupuri mai mici şi risipiţi fraţii noştri maghiari, duce la adevărată catastrofă.

Şi aci simţiţi, că fiii Dv. nu pot avea parte de instrucţie universitară maghiară, şi că învăţământul secundar şi primar se face numai pe lângă cele mai grave sforţări materiale din partea Dv.

Acolo însă, unde fraţii noştri trăesc risipiţi, sau unde, deşi în grupuri mai mari, dar amestecaţi cu membrii altor naţiuni, situaţia este deja cu totul disperată.

Acolo sub tot felul de pretexte se interzice instrucţia în limba maghiară, se închid şcolile secundare, şi prin ameninţări se reţin părinţi dela trimiterea copiilor în şcolile cu limba de propunere maghiară. Se aduc acuzaţiunile cele mai imposibile, ca numărul şcolilor noastre secundare şi primare să fie tot mai mic.

Şi pentru toate acestea în zadar se plâng bisericile, asociaţiile, deputaţii noştri parlamentari, în zadar protestează presa noastră în fiecare caz la guvern, până acum toate strigătele noastre au rămas neascultate.

Fraţilor! Inainte cu 10 ani, în toiul războiului balcanian, o telegramă sosită la Londra din Bucureşti a atras atenţiunea diplomaţilor europeni. Chiar atunci se discutau la Londra modalităţile păcii balcanice în consiliul ambasadorilor, cari doreau să creieze o ordine dreaptă în partea din sud-ost a Europei.

Telegrama a trimis-o dl. ministru de externe român, Titu Maiorescu la 9/22 Martie 1913 către ambasadorul român din Londra, dl. Mişu şi textul telegramei era următorul: „Vă rog să cereţi, ca numeroasele comune macedo-române din Pind, intre Samarina şi Metzovo să fie incorporate la Albania. Insistaţi mai ales asupra principiului, că în toate localităţile, unde Românii sunt în majoritate, limba administrativă să fie română, tot aşa în toate bisericile şi şcolile româneşti; principiul general va trebui să fie inscris în Constituţia Albaniei."

Telegrama aceasta constitue documentul al 120-lea din Cartea Verde, scoasă la 1913.

Cu 10 ani inainte de aceasta şi cu 5 ani inaintea naşterei principiilor wilsoniene a simţit guvernul român, că este un drept general omenesc, ca fiecare naţiune să se administreze în limba sa proprie şi să se instrueze in limba maternă.

Că unde sunt Samarina şi Metzovo, nu'i aşa; onoraţi cetăţeni, nu o ştiţi, şi sunt convins că nu o ştie nici 99 la sută din politicianii români.

Dar din aceste regiuni s'a auzit odată un ţipăt şi a fost destul înainte cu 10 ani guvernului român, ca să pretindă la Londra, să se asigure în constituţia albaneză dreptul şcolilor şi al bisericilor naţionale.

Deatunci a fost războiul mondial, s'au pronunţat principiile lui Wilson şi hotăririle dela Alba-Iulia; s'a făcut noua constituţie a României. Şi în aceasta constituţie nu sa luat în favorul minorităţilor naţionale de milioane, ce pe seama câtorva mii de fraţi din Pind inainte cu 10 ani s'a pretins a se lua în constituţie.

Dar pentru ce nu, onoraţi cetăţeni? Cred, că nici nu ar trebui să mai dau răspunsul. Fiecare simte, că numai pentru acea, pentrucă acest postulat natural în Pind e în favorul fraţilor cuţo-vlahi, aci însă în inima României Mare ar fi în favorul minorităţii maghiare.

E drept onoraţi cetăţeni că articolul 5 din Constituţie spune, că românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conştiinţei şi a învăţământului. Sub cuvântul români Constituţia ne înţelege şi pe noi prin urmare şi noi avem libertatea învăţământului.

Când am cetit aceasta şi în aceaş zi am luat cunoştinţă despre închiderea câtorva şcoli şi despre ordonanţa ministerială No. 6505, devenită celebră, mi-a venit în minte cazul ilustrisului humorist german Saphir, care la începutul anilor 30 din secolul trecut a fugit din Viena, pentrucă nu mai putea suporta şicanerile cenzorilor de presă şi s'a refugiat la Berlin, fiindcă auzise, că acolo presa este liberă. După câteva săptămâni însă şi de acolo s'a refugiat mai departe, deoarece, cum scria în memoriile sale „la Berlin presa era liberă, dar scriitorii erau toţi închişi".

Onoraţi cetăţeni! In scurtă vreme, icoana aceasta o va putea prezinta şi libertatea învăţământului nostru, asigurată prin Constituţie. Şi la noi va exista libertatea învăţământului, dar toate şcolile confesionale şi institutele noastre vor fi închise; dacă nu se va schimba politica guvernului, dacă nu va afirma înţelegerea reală, că în deceniul al 3-lea din secolul al XX-lea milioanele din minorităţi au dreptul lor acea, ceace înainte cu 10 ani statul român a dorit să obţină pe seama câtorva mii de cutovlachi.

Dar, onoraţi cetăţeni, ori cât sperez, că manifestaţia sărbătorească a zilei de azi va convinge guvernul, că dorinţa noastră principală este, că pe acest pământ, între dealurile şi şesurile noastre obişnuite, să servim în pace progresul general omenesc, totuşi trebue să ne gândim şi la acea, că guvernul va merge mai departe pe calea, pe care repede a pornit deja.

E întrebare Domnilor, ce e de făcut în acest caz? Nouă, pentru orişice mişcare, ni-se aruncă acuza de iredentizm. Aşa se crede, că ungurul nu poate avea altă dorinţă, decât a insista prin toate mijloacele să se nimicească tot, ce a rezultat din războiul mondial, că ungurul numai acea poate dori, să revie situaţia anterioară şi prin aceasta supremaţia naţiunei maghiare.

Domnilor! In toamna anului 1916, ca militar în Montenegro, pe coastele mării Adriatice, făceam serviciu în fruntea câtorva sute de soldaţi, în mare parte români. Liniştea mare — acolo se potolise deja sgomotul războiului — a făcut posibil să mă apropundez şi lectură serioasă. Astfel mi-a venit la mână din o bibliotecă a principelui de Montenegru, Danilo, cartea fostului cancelar german Bülow, nu demult apărută, despre politica germană.

In aceasta, în legatură cu chestia poloneză, fostul cancelar scria: „In luptele naţionalităţilor o naţiune este totdeauna nicovala, cealaltă ciocanul."

Domnilor, uimit am depus cartea. Pentru aceasta stau aci la o departare de câteva sute de kilometri dela ai mei, pentru aceasta suferim aci impreună unguri, germani şi români sub un drapel comun, că este prin-

---

făcut în forma unei convenţiuni internaţionale. Aşa e acordul din 21 Iulie 1814, prin care principele Olandei acceptă suveranitatea asupra provinciilor belgiene, asigurând egala protecţiune pentru toate cultele şi garantând admiterea la oficii pentru toţi cetăţenii, fără consideraţie la credinţa lor religioasă.

Şi la congresul din Viena s'au ocupat de chestiunea minorităţilor. Actul ultim din 9 Iunie 1815 conţine faimosele hotăriri referitore la dreptul Polonilor, pe baza cărora Anglia şi Franţa de mai multe ori au intervenit la imperatorul Rusiei. Cel mai interesant este procesul verbal din 29 Martie 1815 (anexa a 12.-a din tratat), în care sau luat asupra concesiunilor de teritorii făcute de regele Sardiniei Cantonului de Geneva. Articolul 3 din acest protocol conţine o serie de apărări pentru catolici. Regele din Sardinia işi reservă dreptul de a aduce la cunoştinţa Dietei elveţian (folosindu se de agenţii săi diplomatici), reclamaţiunile, cari se vor putea provoca prin neexecutarea acestor hotăriri. Acest document a jucat un rol mare în istoria Genevei. Regele Sardiniei a intervenit în anul 1822 impotriva legilor de căsătorie promulgate din partea guvernului din Geneva, fiindcă l'a găsit contrarii religiei catolice.

La conferinţa din Londra în 1830, când s'a recunoscut constituirea Greciei, Franţa a dorit garanţe pentru catolici şi Grecia s'a declarat dispusă a acorda egalitatea politică tuturor cetăţenilor săi, fără considerare deosebirile religioase.

Cu ocaziunea tratatului de pace din Paris la 1856 au făcut pe sultan să dee renumitul act, numit Hatti, din 18 Februarie, prin care comunele creştine şi nemuzulmane din Imperiul Ottoman au obţinut drepturi foarte largi.

Ce priveşte Principatele Moldovei şi Munteniei (les principantés de Moldavie et de Valachie): primul proiect, conţinut în procesul verbal din Constantinopol d. 11 Februarie 1856 şi prin care sa acordat o libertate egală pentru toate cultele şi persoanelor, cari le urmează, în art. 46 al Convenţiunei de Paris, din 10 August 1858 sa modificat astfel, că numai moldovenii şi muntenii creştini se pot bucura de drepturi politice. Articolul adaogă, că acest drept se poate estinde şi pentru alte culte prin dispoziţiunile legislaţiei. Insă pe baza acestui articol ovreii mult timp au fost excluşi dela beneficiarea drepturilor politice.

La congresul din Berlin din 1878 s'a discutat în detail chestiunea libertăţii religioase. In şedinţa din 28 Iunie, când s'a discutat asupra independenţei Sârbiei, delegaţii Angliei, Franţei, Italiei, Germaniei şi Astro-Ungariei au declarat, că a sosit timpul stabilirii principiului libertăţii religioase.

Congresul declară, că statele, cari vor a intra în familia europeană, sunt obligaţi a recunoaşte prealabil principiile cari sunt bazele organizaţiunii sociale a statelor europene.

Aceste principii s'au cuprins in 5 articole ale tratatului din Berlin. Bulgaria, Montenegro, Sârbia, România şi Turcia prin articolele 5, 27, 35, 44 şi 62 au garantat libertatea religioasă a tuturor cetăţenilor Statelor, cum şi a străinilor, şi au declarat, că pe motivul diferinţei religiose nu se poate exclude niminea dela câştigarea sau exercitarea drepturilor civile şi politice.

In fine, in Convenţiunea dela Constantinopol, din 24 Mai 1881, prin care Tesalia s'a anexat la Grecia, s'a ordonat, că viaţa, avutul, religiunea şi obiceurile locuitorilor din teritoriile cedate, vor fi respectate. Aceşti locuitori vor avea exact acelaş drepturile civile şi politice, ca elenii după origine. S'au făcut stipulaţiuni foarte precize şi pentru apărarea intereselor populaţiunei musulmane din acest teritoriu.

III. Tratatele minoritare semnate la conferinţa de pace din Paris.

La conferinţa din Paris, ce a urmat războiului mondial, comisiunea noilor state a fost incredinţată la 1 Maiu 1919 din partea lui Wilson, Clemenceau şi Lloyd George, să prepare un proiect de tratat pentru protejarea minorităţilor din statele Europei orientale. Primul dintre aceste tratate s'a încheiat cu Polonia la 28 Iunie 1919, odată cu tratatul din Versailles. Textul acestui tratat s'a transmis preşedintelui republicei poloneză, Dlui Paderewski, împreună cu o scrisoare a Dlui Clemenceau, preşedintele conferinţei. Scrisoarea aceasta, să zicem aşa, arată „consideraţiunile" („considerant") cari sunt bazele tuturor tratatelor minoritare. Scrisoarea accentuează, că noile tratate minoritare diferă în formă dela tratatele anterioare, cari aranjeau asemenea chestiuni. Schimbarea aceasta este o consecinţă necesară infiinţindu-se partea esenţială din noul sistem al relaţiunilor internaţionale, inaugurate prin Liga Naţiunilor. Garanţa hotărirlor de acest fel o servea până aci puterile mari. Aceasta garantă în praxă s'a arătat inefectivă şi s'a mai putut imputa acestui sistem, că a conferit marilor puteri dreptul de intervenţiune în viaţa internă a Statului din chestiune, intervenţiune, care de multe ori avea scopuri pur politice. In noul sistem garanţia s'a pus în mânile Ligei Naţiunilor. Mai mult: în toate tratatele s'a luat restricţia, că litigiile obveninde pe urma garanţelor din chestie vor trebui trimise la Tribunalul Internaţional. Prin aceasta diferendele, ce pot surveni, se vor scoate din domeniul politic şi vor trece în domeniul juridic, ceace va uşura deciziunea imparţială.

Sunt zece tratate, cari coprind hotăriri referitoare la minorităţi. Aceste sunt:

1. Tratatul din 28 Iunie 1919 intre Puterile Aliate şi Polonia.

2. Tratatul din 10 Septembrie 1919, intre P. A. şi Cehoslovacia.

cipiu în politică, că totdeauna trebue să fie o naţiune nicovala, şi alta ciocan ?!

Domnilor! Nu un bărbat distins al vieţei publice române cunoaşte modestul rol politic, care l'am indeplinit-o în viaţa publică maghiară. Aceştia, dar şi jurnalele parlamentului maghiar pot dovedi, că totdeauna şovinizmul naţional l'am ţinut de cea mai periculoasă otravă a oricărei vieţi publice.

Dar din experienţă ştiu şi acea, că aşa a fost şi în viaţa publica maghiară, că acest şovinizm a fost aţâţat numai de presa fără răspundere, care urmărea interese de speculă şi de politiciani, a-la Bülow, totdeauna în detrimentul cel mai mare al naţiunei proprii.

Când s'au auzit glasurile wilsoniene, am simţit, că toţi bărbaţii de stat ai Europei victorioase vor colabora la acea, că în focul măreţ al acestor idei să se contopească nicovala şi ciocanul, că din materialul lor să se facă monumentul, care va vesti gloria înţelegerei intre naţiuni.

Şi acum domnilor, stau înaintea Dv. cu simţul, că, precum se vede, politicianii Europei Orientale joară pe teoria lui Bülow, că sunt fericiţi, că acum ei pot să aibă rolul ciocanului şi pot să aplice pe noua nicovală lovituri mai mari, decât cari a aplicat vreodată materialul acesteia pe cea veche.

La inceputul imperiului român am găsit de explicabil, că s'a afirmat concepţia, care dorea răsbunare pentru toate ofenzele, cari au avut loc ori s'au presupus. Aceasta câtva timp o găseam omeneşte explicabil. Dar că se va face din idea aceasta un sistem, n'am vroit să cred.

Prima declaraţie, care mi-a clătinat toată speranţa în viitor, a fost acea a dlui Alexandru Vaida-Voevod, care am cetit-o într'un ziar din străinitate şi până azi mi-ar fi spre bucurie, dacă aş primi desmintirea ei.*

Dl. Alexandru Vaida la Oradea-Mare în 18 Septembrie 1919, va să zică aproape la un an de stăpânire românească, a declarat următoarele: „Ştiu, că am riscat totul, nu numai prezentul, dar şi viitorul. Am dat un precedent ingrozitor ungurilor, căci dacă vor ajunge incăodată de asupra, vor aranja pentru vecie chestiunea ardeleană pe baza sistemului nostru, pentru aceasta trebue să fim necruţatori."

Fraţilor! Dlui Alexandru Vaida i-au succedat mai mulţi în fotoliul presidenţiei consiliului de miniştri, dar aşa se vede: idea publicată de el la 18 Sept. 1919 îi pătrunde pe toţi. Fiecare crede, că trebue să fie necruţător, fiindcă numai necruţarea poate nimici toată puterea, care ar putea strica sistemului lor, care — după părerea lor — nu se poate impăca niciodată.

Aceasta necruţare şi aceasta mentalitate, care în toate manifestările noastre vede iredentizm, aceasta exclude posibilitatea, să ni se creadă, că suntem mult, dar mult mai realişti, decât cum în general îşi pot inchipui aceşti politiciani.

Realismul aceasta ne spune, că iredentizmul numai în măsură foarte mică poate produce rezultatele tendinţelor naţionale, cum a dovedit-o şi războiul mondial. Le produce ţipetele şi plângerile izvorite prin oprimare, cari nu se pot opri şi cari ajung în părţile cele mai depărtate ale lumei şi au efect acolo unde puterile mari stăruesc a schimba din puterea lor proprie harta politică a lumei întregi.

Pot asigura pe orişicine, că propaganda politică a dlor ca Scotus Viator, care era menită a servi aşa zisa „Einkreisungs-Politik" (politica de incunjurare) a englezilor, a ajutat mult mai mult elementelor slave din Monarchie, ca iredentizmul lui Massaryk şi consorţii.

Că tendinţele şi activitatea iredentistă a naţiunilor mici cât de puţin influenţează hotărîrile marilor puteri, o voi dovedi cu un exemplu din istoria română.

In anul 1868, după alcătuirea legei naţionalităţilor în parlamentul maghiar, s'au început acţiuni subversive iredentiste în ţară şi din România. Când Iuliu Andrássy a ajuns ministru al externelor, a trimis vorbă lui Bismarck, că în caz dacă va sprijini şi pe mai departe în principatele dunăreane, tendinţe, cari din punctul de vedere al Ungariei sunt duşmănoase guvernului maghiar, nu i-ar rămâne altceva, decât să caute protecţie la Paris. Bismarck a înţeles admoniţia, a îndrumat pe consulul general dela Bucureşti, contele Kayserling, să capaciteze pe domnitorul român Carol, ca guvernul să sisteze numai decât agitaţiile iredentistice din Ungaria.

Rezultatul acestora a fost căderea imediată a guvernului Golescu—Bratianu şi propaganda iredentistă a încetat pe mult timp.

Iacă, Domnilor! Un cuvânt al unui factor de putere face mai mult decât micile subminări, a căror rezultat nu poate fi, decât buclucul a vro câteva sute sau mii de oameni.

Viaţa publică română ne poate crede nouă, conducătorilor de azi ai Partidului Maghiar, că cunoaştem istoria şi ştim perfect de bine, că orice mişcare iredentistă ne poate aduce numai bucluc şi nu ne poate ajuta în situaţia noastră.

Dar ne poate crede şi aceea, că cunoaştem mersul nou al vremilor, ştim, că concepţia întregului Occident civilizat — care în favorul păcii europene pretinde libertatea naţiunilor — este un factor foarte important, chiar pentru aceea, că de libertatea naţiunilor depinde şi pacea Europei.

Chiar pentru aceasta declar pe faţă şi cu bărbăţie, că pe cât de stupid ţinem orice iredentism, în aceeaş măsură ne ţinem de datorie de onoare să aducem înaintea opiniei publice europene toate jicnirile noastre, ca cumpănindu-le, să decidă ea asupra vieţii sau morţii noastre.

Dar acesta ne este ultimul mijloc şi noi rugăm foarte cu insistinţă guvernul român şi opinia publică românească, să nu ne silească la aceasta. Rugăm cu insistenţă să înţeleagă, că suntem oameni paşnici, cari dorim pacea şi a căror toată dorinţa este noua ordine a Europei, în care toate naţiunile Ardealului în frăţească armonie poate merge înainte pe căile progresului.

Dorim să muncim şi vroim ca copii noştri să poată munci şi în viitor cu suflet cinstit şi cu conştiinţă curată.

Noi nu vroim să fim nevoiţi a corija acasă cele învăţate de copii noştri în şcoli, nu vroim ca în sufletul plăpând al copiilor să-şi iee loc ideea, că ceace se învaţă în şcoală, trebue învăţat numai pentru forţa puterii de stat şi după examen trebue dată afară din minte, pentrucă aceasta i-o cere conştiinţa naţională şi spiritul casei părinteşti.

Noi dorim să avem şcoli şi copii noştri să ajungă pe mânile unor învăţători, prin cari se picură în sufletul generaţiei viitoare, că fundamentul a toată ţari este curăţenia moravurilor; fiecare naţiune este mândră că e aceea, ce e; şi înainte de toată ştiinţă sunt cuvintele sfintei Scripturi: „Iubeşte pe deaproapele tău, ca pe tine însuţi". Pentru aceea, noi dorim aceasta şi este convingerea noastră că prin aceste vom ajunge la şcolile noastre naţionale şi confesionale mai perfecte, propun aprobarea moţiunei.

Discursul a avut un succes extraordinar şi dupăce şi ceilalţi vorbitori au aprobat moţiunea, ea a fost primită de adunare cu unanimitate.

* Alexandru Vaida-Voevod a-şi dat deja o rectificare, declarând că astfel de păreri el n'a avut nici când şi nici nu va avea; dealtfel în timpul indicat n'a putut face o astfel de declaraţie in Oredea Mare, find la Paris. — In urma acesteia dl. Jakabffy cu mare bucurie a cerut prin ziare scuzele dl. Vaida-Voevod.

---

3. Tratatul din 10 Septembre 1919, intre P. A. şi Jugoslavia (S. H. S.)

4. Tratatul din 9 Decembre 1919, intre P. A. şi România.

5. Tratatul din 10 Aug. 1920, intre P. A. şi Grecia.

6. Tratatul din 10 Aug. 1920, intre P. A. şi Armenia.

7. Articoli 62—69 din tratatul de pace cu Austria semnat la 10 Septembre 1919 în St. Germain en Laye.

8. Articolii 49—57 din tratatul de pace cu Bulgaria, semnat în Neuilly S/Seine la 27 Noembre 1919.

9. Articolele 54—60 din tratatul de pace cu Ungaria, semnat in Trianon la 4 Iunie 1920 şi in fine

10. Articolul 140—151 din tratatul de pace cu Turcia, semnat în Sèvres la 10. Aug. 1920.

Aceste tratate se împart în 4 părţi:

I. Drepturile tuturor locuitorilor din ţară:

a) Protejarea vieţei şi libertăţii;

b) Exsercitarea liberă a religiunii.

II. Căştigarea cetăţeniei ţării:

a) prin faptul că respectivul avea domiciliul sau indigenatul în ţară la o anumită dată;

b) prin faptul că sa născut în ţară.

III. Drepturile cetăţenilor aparţinători unei minorităţi de rassă, religiune sau limbă:

a) Egalitatea inaintea legei, adecă egalitatea de drepturi civile şi politice cu consideraţie deosebită la *dreptul egal de a ocupa funcţiuni publice.*

b) Folosirea limbei materne în relaţiunile private şi comerciale, în exercitarea religiunei, în presă, la anunţuri şi în întrunirile publice, totaşa şi înaintea judecătoriilor.

c) Dreptul de a întreţine pe spesele proprii instituţii de caritate, religioase, sociale şi şcolare.

d) In circumscripţiile, unde minorităţile locuesc în număr considerabil, instrucţiunea se va da în şcolile primare de stat în limba minorităţii respective şi o parte corespunzătoare din sumele luate în budget ale statului şi municipiilor pentru scopuri de educaţie, religioase, şi de ocrotire, o cvotă cuvenită se va asigura minorităţilor.

IV. Dispoziţiuni speciale, acomodate imprejurărilor locale.

D. ex. tratatul cu Polonia conţine dispoziţiuni particulare relativ la evrei. In cele încheiate cu Jugoslavia şi Grecia se cuprind dispoziţiuni referitoare la drepturile mosulmanilor. Documentul de autonomie a rutenilor din sudul Carpaţilor s'a cuprins în tratatul cu Cehoslovacia, iar tratatul cu România asigură autonomie şcolară şi religioasă saşilor şi săcuilor din Transylvania.

Caracteristicul cel mai important al tuturor tratatelor este, că prin ele statele interesate recunosc pe de o parte, că aceste stipulaţiuni *constitue pentru ei legi fundamentale, deci nici o lege nu poate fi în contrazicere cu ele* şi de altă parte, că aceste stipulaţiuni sunt obligaţiuni de caracter internaţional, cari sunt puse sub garanţa Ligei Naţiunilor. (Urmează).

Dreptul evreilor la uzul limbei.

De **Dr. Solomon Berkes.**

Totdeauna, când în cercuri minoritare se vorbeşte despre acea, că evreii cu limba maternă maghiară, la fel ca ceilalţi cetăţeni, cu drept folosesc limba lor maternă, atât presa românească din Ardeal şi Vechiul Regat, cât şi chiar organele oficiale, intr'un ton foarte nerăbdător, încearcă a prezinta aceasta de un gest antipatriotic.

Chestiunea, fiind de o importanţa deosebită pentru evrei, dar şi pentru stat, nu numai că merită, ba chiar şi pretinde în ajunul organizării nouă a Statului, să nu se arunce ca pradă sentimentelor şi patimilor, ci să se lămurească obiectiv pe baza dreptăţii şi a legalităţii. 150.000 evrei trăesc în aceasta parte a României, cari ocupă o poziţiune considerabilă în literatură, artă, ştiinţe, în toate ramurile vieţii economice şi în toate manifestaţiile vieţei publice. Aceasta poziţie culturală generală a evreilor e legată de limba maternă maghiară, deoarece conform nivelului cultural al lor, cei mai mulţi numai limba maghiară o posed şi astfel în stăruinţa lor de a păstra limba maternă maghiară, nu sunt conduşi de nimic altceva, decât de acea, că vreau să-şi păstreze nivelul lor cultural câştigat.

Că în privinţa aceasta evrei stau pe baza dreptului şi legalităţii, ne poate servi ca izvor de drept tratatul din Paris, dela 9 Decembre 1919, in introducerea căruia România declară, că: *«din iniţiativă proprie doreşte a acorda garanţiile hotărite al libertăţii şi dreptului tuturor locuitorilor, atât din Vechiul Regat, cât şi din teritoriile alipite, fără considerare la rassă, religiune şi limbă.»* Luând în considerare apoi, că în organizarea veche de stat a unor teritorii din România Mare de azi, evreii nu aveau drepturi civile complete, pentru afirmarea egalităţii, articolul 7 din tratatul de Paris declară, că: *«România recunoaşte definitiv şi fără alte forme incetăţenirea tuturor evreilor, cari locuesc pe teritorul României şi nu le compete cetăţenia unui alt Stat».*

Pe lângă reglementarea aceasta a chestiei de cetăţenie pe baza egalităţii, tratatul din Paris mai prezintă faţă de dreptul public, respective internaţio-

nal de până aci o directiva nouă şi la tot cazul nu din neorientare, ci intenţionat a omis cuvântul *naţionalitate*, — care a cauzat atâta divergînţe amare şi fricţiuni vehemente în statele din Europa centrală, fiindcă terminologia: *«naţionalităţi»* a insemnat o inferioritate faţă de *naţiune* — şi a schimbat-o cu cuvântul *«minorităţi»*, care corespunde mai bine uzului general. Fraza uzuală *«minoritate naţională»* nicăirea nu ocură în tratatul de Paris. Tratatul de Paris vorbeşte numai despre *«minorităţi»* şi anume: minorităţi de *rassă*, *religiune şi de limbă*. Spre evitarea insinuărilor, ce ar putea urma, din partea minorităţilor se va pune pond pe acea, ca aceste fraze totdeauna neschimbate aşa cum s'au stabilit în tratatul din Paris, să ajungă în uzul general, fiindcă aceste fraze pe cât de simple, pe atât de incontestabil denotă esenţa, drepturile şi limitele cercurilor minoritare.

Astfel, excluzând orice altă numire, există minoritate *de rassă, religiune şi de limbă*. Minoritate de rassă constitue gruparea de cetăţeni, aparţinatoare aceleaşi rassă, minoritate de religiune constituese cei, cari — *fără considerare la rassă* — aparţin acceaşi religiune, minoritate de limbă constituesc cei, cari — *fără considerare la rassă şi religiune* — aparţin aceleaşi limbi materne, resp. o vorbesc. Aşadar este natural, că oameni cari aparţin diferitelor rasse, dacă au aceeaşi religiune, pe lângă toată deosebirea de rassă, constitue o minoritate unitară de religiune şi în materii religioase dispun de acelaşi drepturi; apoi indivizi aparţinători oricărei rasse sau religii minotare, dacă au aceeaşi limbă maternă, constitue o minoritate de limbă unitară şi în chestiile uzului de limbă cad sub aceleaşi prevederi.

Din teza aceasta rezultă de sine, că deşi *evrei* constitue o minoritate unitară de *rassă* şi *religiune*, dar din punctul de vedere al limbii fiecare evreu *aparţine individual acelei minorităţi de limbă, care o vorbeşte ca limba lui maternă. Astfel evrei cu limba maternă maghiară aparţin după drept şi dreptate minorităţei de limba maghiară* şi au drept a folosi limba maghiară în aceaş măsură, în care cetăţenii de alte rasse şi religiuni, aparţinători minorităţii de limbă maghiară.

Articolul 8 din tratatul de Paris zice, că nici un cetăţan român nu poate fi impiedecat în folosirea liberă oricărei limbi, iar articolul 9 asigură dreptul minorităţilor de rassă, religiune şi limba, de a construi pe spesele lor proprii şcoli, acelea a le dirija şi supraveghia şi cu dreptul de a se folosi în ele de limba lor. Dacă pe lângă toate aceste luăm încă în considerare, că conform articolului 1 din tratat *România recunoaşte toate aceste dispoziţiuni ca legi fundamentale şi se obligă, că nici un fel de lege, ordonanţă, sau dispoziţiune oficială nu va fi in contrazicere cu ele şi nici nu vor fi valabile*, atunci se poate oare imputa evreilor, că şi ei totaşa, ca şi ceilalţi locuitori al ţării vreau să se folosească de drepturile depuse şi garantate în acest izvor de drept fundamental pe seama tuturor cetăţenilor, şi se poate oare cvalifica de gest antipatriotic acţiunea lor, când urmând intenţiunile tratatului din Paris se nizuesc a-şi menţine — chiar şi din instinct de conservare — poziţiunea lor culturală şi economică?

Multe greşeli şi erori sau făcut pe acest teren. Imediat după schimbarea cea mare, inainte de a se fi aşezat fundamentul statului nou şi mărit, unele autorităţi şi persoane, dar' chiar şi guvernul ţării s'au grăbit a aranja şi asigura situaţia lor de drept pe bazele vechi şi cu noţiunile invechite de drept public, ceace a cauzat multă incurcătură şi năcaz.

Aceste greşeli trebuesc recunoscute şi indreptate. Patima, ura şi instigarea antipatiei niciodată n'au putut să devie factori de bază la clădirea unui Stat. Numai respectul faţă de legi, atât sus, cât şi jos — dar in primul rând sus — poate asigura într'un Stat înţelegerea între cetăţeni şi mărirea Statului părţile ajutor, dar nu a obţinut decât numai dela Andronicos cel tinăr, împăratul Constantinopolului. Atât Andronicos, cât şi tatăl său Mihail erau aderenţii bisericei apusene şi pentru aceea în multe chipuri molestau pe vlachii, cari tăbărau între Haemus şi Constantinopol, ceeace şi pe ei îi făcea neliniştiţi. Andronicos vroind a scăpa de vlachi, îi îndemnă să meargă în ajutorul lui Ladislau în contra tătarilor. Vlachii au acceptat propunerea şi cu scrisoarea împăratului grăbesc la Ladislau.

Chiar la timp sosesc. Ladislau îi aşează în frontul trupelor. Aşa se recomanda în scrisoarea împăratului, fiindcă primele rânduri tătarii desigur aveau să le nimicească şi astfel şi Ladislau şi Andronicus se scapă de ei. Dar vlachii au reportat o victorie deplină şi după luptă Ladislau le arată scrisoarea perfidă a împăratului.

Fireşte nu se mai gândesc la reîntoarcere cu atât mai puţin, că află, că împăratul a deportat muierile şi copiii lor în Asia-Mică.

Ladislau colonizează apoi pe vlachii rămaşi la el parte în Maramureş, parte în jurul Făgăraşului.

Chiar dacă poate nici nu s'a întâmplat acest fapt, la tot cazul cronica aceasta este caracteristică şi ne poate atrage atenţiunea la aceea, că puterile mai mari cât de uşor sacrifică întregi naţiuni mai mici, dacă acestea devin neplăcute pentru ele; dar ne poate face atenţi şi la aceea, că puterea unită a naţiunilor mici se poate opune cu succes chiar şi puterilor temute.

*

Scrisoarea voevodului Munteniei Laicu din 1372 către regele maghiar Ladislau cel Mare este însă fapt istoric pozitiv, tot aşa un fapt, ca şi aceea, că în luptele lui Laicu au luat parte şi luptători unguri sub conducerea bravului Ladislau Dobokai.

Tot aşa este un fapt istoric nediscutabil, că atunci, când în toamna anului 1394 sultanul Baiazid cu trupe numeroase a intrat în Muntenia, a ocupat Nicopolea-Mică şi pe voevodul Mircea l-a gonit din scaunul de domnitor, acesta personal a vizitat în primăvara anului 1395 pe regele maghiar Sigismund la Braşov şi trupele maghiare, pornite în ajutorul lui în scurt timp au apărut la Nicopolea-Mică, au reocupat cetatea şi l-au restituit pe Mircea în drepturile de domnitor.

În anul viitor se luptă iarăşi laolaltă trupele lui Mircea şi ale împăratului şi regelui ungar Sigismund în bătălia nenorocită dela Nicopolea şi dacă au suferit înfrângere, nu a fost vina lor, ci rezultatul mândriei cavalerilor francezi.

Şi la anul 1416 laolaltă sufere înfrângere trupele voevodului muntean şi cele maghiare a lui Stefan Losonczi.

Conform notiţelor lui Callimachus şi Bonfini, în armata cu care regele maghiar Ulaszló în vara anului 1443 a trecut Dunărea şi din care 12,000 călăraşi aleşi sub conducerea lui Ion Hunyadi au trecut şi Haemusul, ca după victoria dela Nissi să învingă pe turci şi la Jaluvaţ, au luptat şi români alături de unguri.

Şi în bătălia dela Varna aripa stângă a armatei maghiare în mare parte a fost formată de români.

În Octombrie 1448, în luptele dela „Câmpul mierlei" iarăşi laolaltă au suferit înfrângere dureroasă ungurii şi românii.

Dar după furtună urmează senin şi la 17 Ianuarie 1475 în apropierea râului Racov în rândul armatei domnitorului Moldovei, Ştefan cel Mare, au luptat şi 5000 de unguri, în mare parte săcui, pentruce domnitorul, drept semn de recunoştinţă a trimis şi regelui maghiar Matia din drapelele turceşti capturate şi din prizonieri.

La anul 1479, în lupta dela „Câmpul pânei" în armatele voevodului Ardealului, Stefan Báthory, comandantul suprem al regelui Matia, au luptat şi români şi au asigurat victoria splendidă a banului timişan, Paul Chinezul, venit în ajutor.

Se luptă mai des împreună în decursul veacului al XVI-lea.

Dar ţinem de superfluu a înşira mai departe luptele comune, deoarece noi am vroit numai să documentăm, că au ungurii şi românii şi o istorie comună, când au mers ca amici laolaltă pe cărările destinului.

În rubrica aceasta a gazetei noastre, cetitorul — cum am amintit şi mai sus — va putea găsi descrierea amănunţită a acestor lupte comune din condeiul celor mai distinşi istoriografi maghiari ai Ardealului.

Istoria şi Politica.

De **Dr. Elemer Jakabffy.**

De când există istoriografie maghiară şi română modernă, în Europa întreagă idealul naţional şi cultivarea caracterelor naţionale şi de rassă străbat în general şi istoriografia.

Pretutindenea, unde s'a stabilit o luptă politică între popoarele vecine şi istoriografia ajunge în serviciul acestor lupte şi astfel din evenimentele timpurilor străbune bucuros omite acelea, cari nu aţâţă lupta aceasta, ci poate sprijini idealul împăcării. Aşa e, mare parte, în operile istorice franceze şi germane: nu se poate imputa astfel nici istoriografilor maghiari şi români, că nici n'au încercat nici odată a prezenta lămurit luptele şi răsboaiele comune ale naţiunilor lor.

Multe veacuri au trăit alăturea naţiunea maghiară şi română. Este natural, că precum toate naţiunile învecinate din Europa — şi aceste au luptat de multeori una împotriva celeilalte, dar adeseori cu puteri unite s'au îndreptat şi în contra inamicului comun. Şi pe când răsboaiele purtate între ele se menţionează pe larg în cărţile şcolare chiar, până atunci despre aceea, că foarte de multe ori maghiarul şi românul au luptat mână în mână, puţin ştiu, din cauzele sus zise, chiar şi dintre cei ce cu predilecţie citesc istoria.

Faptul acesta ne îndeamnă, ca pe paginile acestei gazete să dăm ocaziune istoriografilor noştri, ca în articoli singuratici *sine ira et studio* să prezinte luptele comune maghiaro-române.

Că ce material vast le stă la dispoziţie istoriografilor noştri, o poate adeveri o privire fugitivă, care însă nu ofere deloc o icoană complectă.

*

Pe baza cronicilor ruseşti mai întâi Schlötzer, apoi renumitul istoriograf Engel comunică, că strămoşii maghiarilor şi românilor deja în anul 1285 au luptat cot la cot. Deşi istoriografii maghiari trag la îndoială adevărul acestui caz, totuşi dorim a-l face cunoscut, fiindcă îl găsim de interesant şi caracteristic.

În primăvara anului 1285 — scriu cronicele ruseşti — dupăce Ladislau al IV-lea, regele maghiarilor, a învins lângă Hod pe cumanii răsculaţi şi i-a urmărit peste Moldova până la tătari, aceştia au chemat într'ajutor pe Chanul Negoj din Crimea în contra lui Ladislau. Negoj imediat a şi plecat, când apoi Ladislau a căutat în toate

Comunităţile de avere din Săcuime şi reforma agrară

de **Dr. Gabriel Pál.**

Dispoziţiunile nestatornice ale legei pentru reforma agrară au făcut posibile pe deoparte scutirea completă a averilor particulare de sub expropriere, totodată însă şi exproprierea totală, lăsând astfel teren vast pentru aprecierile comisiilor agrare, cari apoi din diferite motive au folosit acest teren după bunul plac al lor la comiterea abuzurilor regretabile şi triste, făcând nedreptăţi tocmai acolo, unde s'a aşteptat ajutorarea socială din partea Statului.

Ceeace s'a petrecut în Săcuime la executarea reformei agrare, este mai mult ca nedreptate. S'a expropriat în întregime averea comună a locuitorilor, susţinută şi majorată timp de mai mulţi secoli, a cărei destinaţie principală era, ca să protejeze prin păşunile comune creşterea vitelor, care este ocupaţiunea principală a acestor oameni şi să prevadă locuitorii cu lemne de foc, de clădiri şi de industrie. Executarea reformei agrare în felul acesta constitue un pericol iminent pentru existenţa ţăranilor din aceste ţinuturi şi atinge cu severitatea sa chiar pe aceia, *cari ar fi trebuit să participe la beneficiile reformei agrare, dar nu să sufere*.

Executarea reformei a avut ca rezultat dispoziţiuni, cari nu le-ar fi luat în program nici chiar programul celui mai exagerat sistem sovietic. Locuitorii, cari îşi aşteaptă împroprietărirea, când observă ilegalităţile, ce se ţin lanţ, ilegal şi cu ameninţări îşi urcă pretenţiunile; iar aceia, dela cari se expropriază, cu indignare văd lipsa totală a apărării lor din partea legilor. Aceste două efecte sunt cât

se poate de acomodate a propaga ideile destructive, pentru împiedecarea cărora Statul a tras cordonul la graniţele din Orient.

În Săcuime, dar mai ales în judeţul Ciuc, sunt foarte puţine moşii, cari să treacă peste mărimea fixată ca inexpropriabilă. Pământul e slab şi în cele mai multe locuri jumătatea sau două treimi din hotar rămâne ogor, fiindcă pământul nu poate aduce roade numai în tot al doilea sau al treilea an. Situaţia climaterică este cea mai proastă din toată ţara, aşa că într'un an 6—8 luni partea productivă a naturei absolut stagnează. Această împrejurare ar fi trebuit să aducă cu sine pentru ţinuturile muntoase fixarea unor cote mai mari şi iată, chiar din contra, acolo este cota cea mai mică şi nici de această cotă nu s'a ţinut seamă.

Judeţele din Săcuime sunt compuse în mare parte din păduri şi păşuni, cari aparţin aproape excluziv comunelor şi comunităţilor de avere. Aceste ţinuturi nu sunt nici decum apte pentru gospodărie individuală, ci dată fiind împrejurarea aceasta, s'au format averi comune. Aşa sunt întabulate, aşa s'au moştenit de veacuri şi în felul lor au dat nu numai locuitorilor posibilitatea de trai, dar prin administrarea lor au dat fiinţă şi institutelor culturale şi sociale.

Că averile aceste comune sunt necesitate de viaţa modernă socială, o recunoaşte însaşi legea reformei agrare când prevede, că comunele, cari n'au păşuni în mărimea dorită, vor fi împroprietărite din averile din vecinătate, cari cad sub expropriere. Legea aminteşte de vre-o 11 ori, că averile comunale şi ale comunităţilor în principiu se scot de sub expropriere şi vor fi micşorate numai atunci, dacă extinderea lor este mai mare decât necesităţile acelei comune, dar şi în acest caz prevede împroprietărirea pe seama unei comuni din apropiere, pentru scopul analog, adecă pentru păşuni şi în general pentru crearea averilor comunale. Cu toate aceste în Săcuime s'au expropriat toate averile comunale, fără considerare la necesitate şi extindere şi astfel s'a creat situaţia interesantă, că sub titlul de *„reformă agrară" s'au luat dela mai multe sute de comuni averile lor, deşi legea prevede direct, că acele comuni, cari n'au averi pentru păşunat etc., vor fi şi ele împroprietărite cu asemenea averi*. Este imposibil să înşirăm toate aceste nedreptăţi, amintim deci numai câteva exemple: comunele Taploţa, Vardotfalău, Ciobotfalău şi Ciomortău au pierdut în total 15,118 jugăre păşune şi pădure din averile lor comunale. Dela comuna Gyergyótekerőpatak s'a expropriat o păşune de 510 jug., care a fost folosită sute şi sute de ani ca păşune comunală şi pentru alimentarea vitelor de prăsilă. Tot aşa s'a luat păşunea comunală şi dela comunele Menaşag, Ciucsânnicolae şi Vaciarci.

La exproprieri nici odată nu s'a luat în considerare, dapă comunele vecine au nevoe de păşuni comunale sau nu. S'au expropriat averile fără nici o considerare pentru scopuri naţionale şi astfel *averea atâtor oameni săraci, cari aveau existenţa lor numai în aceste comunităţi, au trecut fără milă în posesiunea Statului*.

Hotărîrile comisiunilor de expropriere sunt cu totul lipsite, în cele mai multe cazuri, de legalitate. Legea zice, că în părţile muntoase se va expropria pe seama comunelor după numărul familiilor câte 10 jugăre de păşune, iar unde ocupaţiunea principală a locuitorilor este creşterea vitelor, se va expropria câie 22 jugăre după fiecare familie. Astfel prevede legea pentru comunele cari n'au păşune, sau nu e destulă. De aci se înţelege că comunele, cari au păşune, au şi ele dreptul la cota de 10, resp. 22 jugăre. Dar ce se întâmplă în Săcuime, unde pe lângă pământul neroditor, bine zis, singura ocupaţiune a locuitorilor este creşterea vitelor? Nu numai că nu s'a luat în considerare cota de 22 jugăre, ci nici de cota de 10 jugăre nu s'a ţinut cont şi astfel de exemplu: comuna Menaşag, unde pământul e cel mai prost în întreaga Săcuime şi chiar pentru aceasta ajunge la cultivare numai în tot al treilea an, după 502 familii ar fi fost să primească 5020 jug. păşune prin împroprietărire, dar nu numai că n'a primit nimic, dar i-s'a luat din păşunea ei 126 jugăre, aşa că i-a rămas numai 35 jugăre. În comuna Borjova din 827 jug. s'a expropriat 744 jugăre şi a rămas astfel 83 jugăre, pe când după 202 familii ar fi putut pretinde pe baza legei cel puţin 2020 jugăre. Ciobotfalău a rămas cu 269 jugăre, când după 1280 familii ar fi avut drept la 12800 jugăre.

Şi aşa mai departe. Ilegalităţile şi nedreptăţile se ţin lanţ şi în mod regretabil atinge chiar pe aceia, cari ar avea nevoie de sprijinul social al Statului.

Cu pădurile nu s'a făcut mai bine. Conform legei la averile comune 5 jugăre este maximalul ce va rămâne după capete de familii, iar dacă populaţia trăeşte şi din industria lemnului, atunci cota se urcă la 7 jugăre. Proprietarului singuratic îi rămâne neexpropriate 200 jugăre pădure.

Deja şi aceasta este o nedreptate, de ce proprietarul singuratic are o cotă de aproape 30 ori mai mare ca cei cari în comunitate posed o avere, dar nu a fost destul cu aceasta: nici de cota prevăzută de 7 resp. 5 jug. nu s'a ţinut seamă şi astfel cu totul ilegal s'au expropriat teritorii imense de păduri dela aceste comunităţi de avere. Dela comunile Menaşag, Sân-Mihai şi Topliţa *s'au expropriat mai multe mii jugăre de pădure, pe când aceste averi ar fi fost să se sporească încă, dacă se ţine seamă de lege*.

Conform legei nici o pădure nu se poate expropria, dacă nu este nevoie de întregirea unei păşuni pe seama comunelor vecine. Deşi aceasta este stabilit precis în lege, pădurile acestor comunităţi de avere s'au expropriat cu totul ilegal *pe seama Statului*.

Prin procedura sus arătată în judeţul Ciuc dela patru comuni s'a expropriat cu totul 15,118 jug. păşune şi pădure, întreagă averea comună, când în aceste comuni 259 locuitori n'au personal nici un jugăr de pământ şi au rămas lipsiţi de orişice mijloace de trai.

Mult resens cauzează între proprietarii acestor comunităţi şi fixarea preţului la teritoriile expropriate. Un jugăr de pădure cu arbori deplin crescuţi, *valorează astăzi cel puţin 10—12,000 Lei, iar exproprierea s'a făcut cu un bagatel de 200—500 Lei. Astfel executată reforma agrară, este mai mult o confiscare, decât o legalitate socială*. Dar ce e mai mult, nici sumele cuvenite pe lângă evaluarea aceasta ridicolă, nu se licvidează pe seama proprietarilor vechi şi astfel — deşi nu mai au drept a folosi averile lor — sunt totuşi obligaţi a suporta impozitele, taxele pă-

zitorilor de păduri etc. şi nu primesc nici dobânzile de 5 la sută după rentele exproprierei, deşi legea prevede, că aceste dobânzi vor curge chiar din ziua, când fostul proprietar a încetat a mai folosi averea lui.

Băile şi staţiile balneare din Săcuime fac şi ele parte din averile comunităţilor. Astfel a fost posibilă administrarea lor exemplară şi desvoltarea la renume mondial. Deşi parcurile şi intravilanele s'au scos de sub expropriere, legea n'a fixat normă pentru scutirea pădurilor ce încunjură aceste localităţi şi astfel pădurile se vor expropria, cauzând astfel pagube imense nu numai aspectului general în jurul băilor, dar vor cauza şi schimbări geologice prin tăierea lemnului din aceste păduri, periclitând în fond existenţa acestor staţiuni balneare.

În general zis, *toate averile comunităţilor, cari au constituit o bază ultranecesară pentru mii şi mii de existenţe, au fost luate dela proprietari, sub titlul de a face dreptate socială, pe când rezultatul dovedeşte tocmai contrarul*.

Mii de oameni sărmani, cari s'au alimentat din aceste averi comune, au rămas acum fără mijloace, bine zis, numai pentru motivul, că sunt săcui. Averile lor străbune s'au expropriat, pe când averea altor comunităţi româneşti au rămas complet neatinse. Aşa de exemplu averea comunităţii: „Bunurile private din judeţul Ciuc" s'a expropriat total. Această comunitate este fundaţiune militară din secolul al XVIII-lea, când s'a format şi regimentul II. românesc de grăniceri în Năsăud şi alte regimente plasate la hotarul ţării de atunci.

Predecesorii comunităţii „Bunurile private din Ciuc" erau soldaţii din regimentul de grăniceri I. săcuesc, care odată cu regimentul românesc din Năsăud a primit dela împăratul Iosif al II-lea averea. Mai târziu s'a schimbat numirea proprietăţii, rămânând însă aceiaşi proprietari. Deşi aceasta este un fapt istoric, pe când averea comunităţiilor din Năsăud şi Banat au fost scoase de sub expropriere, a săcuilor s'a expropriat în întregime.

În modul sus arătat, s'a dat în mâna bieţilor săcui — deşi şi ei sunt cetăţeni *«cu drepturi egale»* a ţării — bâtul de cerşitor. Nu le-a rămas nimic din averea lor şi este ironia timpurilor, că pierzând astfel existenţa, când s'a făcut *ceremonia* marelui eveniment de expropriere şi ei au fost scoşi cu jandarmi spre a ridica arcuri de triumf miniştrilor şi a sărbători acest act de dreptate socială.

Viaţa de partid sub control poliţienesc.

In primii ani ai imperiului român ungurii din Ardeal au rămas în pasivitate politică. Din parte românească s'a luat în nume de rău aceasta, fiindcă s'a crezut, că ungurii nu vreau să recunoască situaţia schimbată, nu vor a lua parte în opera de consolidare a statului.

In tabăra maghiarilor sub impresia acestora s'a manifestat tot mai mult dorinţa de a se păşi în activitate politică. In acest scop s'a înfiinţat Liga Maghiară.

Abia 'şi-a inceput organizarea, guvernul a desfiinţat Liga cu acea, că este stat in stat, ceace nu se poate tolera.

Au venit apoi alegerile generale. Preşedinţii de alegeri ai guvernului Bratianu, din 38 candidaţi au refuzat sub cele mai imposibile pretexte 34 şi aşa din cei 4 rămaşi, unul a ajuns în Cameră.

Când s'a cerut din nou autorizarea pentru activitatea Ligii Maghiare, din cercurile guvernamentale ni sa spus: „Poftiţi, faceţi partid politic!"

Am făcut şi aceasta. La 29 Decembrie 1922 sa infiinţat Partidul Maghiar unitar şi acesta a inceput organizarea.

In această operă însă a ajuns la greutăţi tot mai mari. La inceput a fost făcută imposibilă organizarea în una din părţile cele mai maghiare, în judeţele Bihor, Satmar şi Arad, fiind acolo zonă militară, apoi când aceasta s'a intins atât de mult, încât şi Clujul şi Deva au ajuns în ea, afară de Secuime nu se pot ţine nicăiri adunări, deci nici organizare nu se poate face.

In situaţie şi mai grea a ajuns Partidul Maghiar în urma împrejurării, că şi adunările din Cluj ale comitetului central executiv a Partidului Maghiar trebuesc anunţate poliţiei, care îşi are delegatul său la aceste adunări.

Aşa s'a întâmplat la 12 Mai, când Partidul Maghiar, a pregătit adunarea generală dela Târgu-Mureş, asemenea şi la data de 12 Iunie, când a fost să se discute chestia mandatului dela Miercurea-Ciuc, devenit vacant prin moartea lui Samoil Jósika.

Facem apel la viaţa reală de partid politic şi întrebăm, oare se poate inchipui o viaţa de partid sub control poliţienesc? Se poate inchipui oare, că membri comitetului executiv vor putea exprima părerile lor liber, sub control poliţienesc?

Aceia, cari câtuş de puţin cunosc viaţa politică, ştiu că comitetul executiv atunci ajunge în situaţia cea mai gravă, când are să desemneze din sânul său un candidat oficial pentru mandat.

In sânul Partidului în aceste cazuri se afirmă neinţelegeri, cari n'au efect în afară. Se poate inchipui oare, că astfel de discuţii să se facă sub control poliţial?

Anevoie credem, că la asemenea desbateri ale partidelor româneşti să fie de faţă emisarii poliţiei. Dar pe lângă dispoziţiunile în vigoare trebue să fie de fată poliţia, dacă se anunţă o adunare.

Partidul Maghiar respectează cu strictetă dispoziţiunile legale. Işi anunţă deci adunările şi rezultatul este controlul poliţienesc. Noi nu ne plângem în contra poliţiei, dar obiecţionăm sistemul de guvernare, care doreşte imposibilitate dela noi: activitate politică pe sub controlul direct al poliţiei.

Această gazetă se redactează de aparţinătorii minorităţii maghiare. Deoarece însă credinţa noastră este, că chestiunea minorităţilor prezintă un interes general, cu plăcere dăm loc oricărei comunicări, privitoare la minorităţile de rassă, religiune şi de limbă.

Redacţia şi Administraţia: Lugoj, strada Regele Ferdinand Nr. 20. Tipografia Husvéth şi Hoffer.